

**Organization for Security and Co-operation in Europe
DEPARTMENT OF HUMAN RIGHTS & RULE OF LAW**

Kosova Belediyelerinde Azınlıklar Dillerinin Kullanımı

Aralık 2006

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
İNSAN HAKLARI VE HUKUK ÜSTÜNLÜĞÜ BÖLÜMÜ**

Kosova Belediyelerinde Azınlıklar Dillerinin Kullanımı

GİRİŞ

Uluslar arası topluluğun Kosova'dan giderek ayrılmasıyla büyük oranda sorumluluklar Geçici Özyönetim kurumlarına (GÖK) aktarılmış bulunmaktadır, öyle ki azınlık dil haklarının ilerletilmesi ve korunması doğrultusunda belediyelerde şimdiki durumun incelenmesi özel önem arz etmektedir.

Bu raporun amacı, Kosova'nın genelinde azınlık dillerinin ne derece kullanıldığına ilişkin doğru bilgilerin elde edilmesidir. Belediye düzeyinde dil ile ilgili standartların yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmek ve tüm azınlık topluluklarına düşen kişilerin dil haklarının bütünlüklü olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin temin edilmesi doğrultusunda belediye yetkilileri tarafından ne gibi önlemlerin alındığını saptamak amaçlanmaktadır.

Bu rapor, 2001/9 tarihli UNMIK Kuralı, Kosova Geçici Özyönetim Anayasal Çerçevesi (Anayasal Çerçeve) 'Topluluklar ve onların üyelerinin hakları'nın düzenlendiği 4. Bölümü, ve merkezi ile belediye düzeyinde mevcut diğer yasaların yerine getirilmesi ile ilgili özetin verilmesine odaklanacaktır.¹ Bu rapor aynı zamanda azınlık toplulukların karar getirme sürecine katılmaları kabiliyetini, onların tüm belediye organları ve belediye sivil görevlileri ile kendi dillerinde irtibat kurmalarına ilişkin haklarından yararlanmaları ve yaşamlarının tüm alanlarında eşit haklardan yararlanmaları ile ilgili bir değerlendirmeyi de içerecektir. Bu rapor aynı zamanda dil haklarının yerine getirilmesinde görülen kusurların tanımlanması ile ilgili araç olarak, bu hakların gerçekleştirilmesinin temin edilmesi amacıyla kritik konuların merkezi ve yerel düzeydeki yetkililerin dikkatine sunulmasını temin edecektir.

Ayrımcılık yapılmadan azınlık topluluklara eşit hakların ve olanakların temin edilmesi amacıyla, BM Kosova Geçici İdaresi (UNMIK) Kosova Belediyelerinde Özyönetime değin 2000/45 sayılı Kuralı ilan etti. Sözü geçen Kural, Kosova'da her iki resmi dilin

¹ Kosova'da uygulanmakta olan yasa, Anayasal Çerçevenin 4. Bölümü –Topluluklar ve onların üyelerinin haklarını; 2004/32 sayılı UNMIK Kuralı ile ilan edilen 2004/3 sayılı Kosova Meclisi Ayrımcılığa Karşı Yasanın 2. maddesini; 48/1977 sayılı Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi Dil ve Alfabe Eşitliğinin Gerçekleştirilmesi Kanununu; Kosova'da Belediyelerin Özyönetimine değin 2000/45 sayılı UNMIK Kuralının Dillere değin 9. Bölümünü; UNMIK 2003/32 No'lu Kuralı ile ilan edilen ve Resmi Evraklara Ulaşımına ilişkin 2003/12 sayılı Kosova Meclisi Yasasını; Belediyelerin Sayısı, Adları ve Sınırlarına değin 2000/43 sayılı UNMIK Kuralını; Belediyelerin Sayısı, Adları ve Sınırlarına değin 2000/43 sayılı UNMIK Kuralı ve 2004/23 No'lu İdari Kararı değiştiren 2004/36 sayılı UNMIK Kuralını içerir.

(Arnavutça ile Sırpçanın) kullanılmasına değin belediye yetkililerinin Kosova'da kullanmaları yükümlülüğünü şart koşturmaktadır.

Anayasal Çerçeve de belirtildiği üzere, GÖK'ler, diğerleri arasında, *inter alia* olarak Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Çerçevesi ile öngörülen haklar yanı sıra, Avrupa Yöresel ya da Azınlık Dilleri Beyannamesi ve Avrupa Ulusal Azınlıkların Korunmasına Çerçeve Sözleşmesi ile saptanmış olan hak ve özgürlükler de dahil olmak üzere uluslararası tarafından belirlenen insan hakları ve özgürlüklerine saygı gösterip onların uygulanmasını sağlayacaktır.²

BULGULAR

Bu rapor Kosova AGİT Misyonu Belediye Ekiplerinin (AGİT BE) Mart ayından ağustos 2006 dönemini kapsayarak, Kosova'da mevcut 30³ belediyeyi ve var olan üç⁴ Pilot Belediye biriminde yapılan değerlendirmelere dayanmaktadır.

AGİT BE tarafından varılan ortak sonuçlara göre, değişik belediyelerde birkaç ortak soruna rastlanılmıştır.

1. Belediyelerde dillerin kullanımına ilişkin genel enformasyon

Değerlendirme yapılan yirmi sekiz belediyede (Pilot Belediye birimleri de dahil olmak üzere) Kosova Belediyelerinde Özyönetime değin 2000/45 sayılı UNMİK Kuralının 9.5 Bölümünde belirlenen kurala göre Belediye Tüzükleri vardır. "Belediyede mevcut

² Anayasal Çerçevesi, Bölüm 3 – İnsan Hakları

3.1 Kosova'da tüm insanlar hiçbir esas üzere ayrımcılık yapılmadan tüm eşitlik ilkeleri üzere insan hakları ve özgürlüklerinden yararlanacaktır.

3.2 Geçici Özyönetim Kurumları şu yasalarda belirlenen ve uluslararası insan hakları ve temel özgürlükleri temin ederek gözetleyecektir:

(a) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi;
(b) Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi ve onunla ilgili Protokoller;
(c) Uluslararası Sivil (Medeni) ve Politik Haklar Sözleşmesi ve onunla ilgili Protokoller;
(d) Her Tür Irkçılık Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Beyannamesi;
(e) Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesi;
(f) Çocuk Hakları Beyannamesi;
(g) Avrupa Yöresel ve Azınlık Dillerine Değın Beyanname, ve
(h) Avrupa Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi.

3.3 Bu Anayasal Çerçevenin bir parçası olarak bu enstrümanlarda belirlenen haklar ve özgürlüklere değin hükümler doğrudan doğruya Kosova'da uygulanacaktır.

³ Pejë/Peć/İpek Istog/Istok/İstok, Deçan/Deçane/Deçan, Klinë/Klina/Klina, Novobërdë/Novo Brdo/Nobirda, Štrpce/Shtërpçë/Štrpce, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Kamenicë/Kamenica/Kameniča Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Shtime/Štimlje/Štimle, Viti/Vitina/Vitina, Gjiilan/Gnjilane/Gilan, Prizren, Dragash/Dragaš/Dragaš, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Malishevë/Mališevo/Mališeva, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Glllogoc/Glogovac/Glogovça, Obiliq/Obilić/Obilić, Podujevë/Podujevo/Poduyeva, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Prishtinë/Priština/Prištine, Zubin Potok/Zubin Potok, Vushtrri/Vučitrn/Vičitrin, Leposavić/Leposaviq/Leposaviç, Zvečan/Zveçan/Zvečan, Skenderaj/Srbica/Sirbiça ve Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça.

⁴ Junik/Yunik, Hani i Elezit/Đeneral Janković/Elez Han ve Mamushë/Mamuša/ Mamuša Pilot Belediye Birimleri.

topluluklar yapısını göz önünde bulundurarak, Belediye Tüzüğü, bu kural ile saptanan şekilde topluluk dillerinin kullanılmasına değin detaylı hükümleri saptar”. Buna rağmen toplam Tüzüklerden sadece beşinde⁵ Belediyelerde iki veya fazla resmi dillin mevcut olduğu yazılı bulunmaktadır. Diğer 23 Tüzükte bu özellik ayrıyeten bir şekilde belirtilmemesine rağmen, UNMIK’in 2000/45 No’lu Kuralın 9. madesi ile böyle bir şey kendiliğinden anlaşılmaktadır. Diğer beş tüzükte⁶ resmi diller olarak sadece Arnavutça belirtilmektedir, bazı örneklerde İngilizcenin de olduğu vurgulanmaktadır. Leposaviç Belediyesinde ise politik konsensus sağlanamadığı yüzünden Tüzük, Belediye Meclisi tarafından onaylanmış değildir.

Bunun yanı sıra, Tüzükler haricinde, inceleme yapılan tüm belediyelerden hiç birinde dillerim kullanılması ile ilgili her hangi bir diğer yazılı belge yoktur. Bunun için belediye'deki yetkililerin dillerin kullanılması politikasına ne denli saygı gösterdiklerini saptamak açısından bir esas ölçü veya yönerge de mevcut değildir.

Çok sayıda belediyede yapılan bu inceleme sırasında ortaya çıkan bir diğer özellik de ulusal azınlık temsilcilerinin kendi dillerini kullanma hakları hakkında belediye tarafından herhangi bilgilerin kendilerine ulaştırılması için önlem almadıkları ortaya çıkmaktadır. Örneklerin çoğunda toplulukların yakınlaştırılması konusunda proaktif bir yaklaşım sergilemiyor ve azınlık sorunlarına, onların sorun ve ihtiyaçlarına reaktif bir yaklaşım sergiledikleri ve bu alanla ilgili sadece asgari standartların yerine getirilmesi ile yetindikleri ortaya çıkmaktadır (Topluluklara ait Belediye Ofisleri’nin kurulması – TBO).

Bazı belediyelerde buna rağmen bir takım girişimler de gözlenmektedir. Klina/Klinë belediyesi personeli azınlık topluluk temsilcileri ile düzenli toplantılar yapmaktadır. Şöyle ki kent ortamlarına geri dönen Sırlar da dahil edilerek azınlık toplulukları temsilcileri ile düzenlenen toplantılarda onların sorunları ele alınıyor. Ferizaj/Uroševac/Ferizovik Belediyesi tarafından yayınlanan belediye bülteni mevcut olan dört Mahali Ofisler aracılığıyla azınlık toplulukları temsilcilerine dağıtılmaktadır. Kamenicë /Kamenica/Kamenica belediyesinde iki resmi dil üzere hazırlanan enformatif broşürler belediyenin değişik organların çalışması hakkında bilgiler yer almaktadır. Gjakovë /Đakovice/Yakova belediyesi yetkilileri Kara Dağ ve Deçan Manastırı’nda barınan ve bu belediyeden intern olarak uzaklaşan kişileri ziyaret ettiler. Podujevë /Podujeva/Podujeva belediyesi yetkilileri sürekli olarak azınlık topluluklarını ziyaret etmektedirler. Lipjan/Lipljan/Lipyan Belediye Meclisi (BM) başkanı köy ve beldelerdeki temsilciler ile sürekli toplantılar tertiplemektedir. Lepi/Lepnija/Lepinya, Gushtericë e Ulët /Donjoj Gušterici/Aşağı Gušteriça köylerinde düzenlenen bu tür toplantıları katılması yanı sıra geçenlerde Grackë e Vjetër /Staro Gacko/Eski Gatsko köyü Sırp mezarlığında yaşanan vandalizm olaylarından sonra halkla benzeri bir toplantıya katılmış bulunmaktadır. Prishtinë /Priština/Prištine belediyesinde Eğitim Bölümü ve Belediye İcra Şefi (İŞ) ortak bir çalışma gerçekleştirip Rom, Aşkali ve Mısırlı ulusal topluluğu

⁵ Dragash/Dragaš/Dragaş, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Obiliq/Obilić/Obiliç, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça ve Mamushë/Mamuša/ Mamuša Pilot Belediye birimi.

⁶ Kaçanik/Kaçanik/ Kaçanik, Malishevë/Mališevo/ Mališeva, Glogovac/Gllogoc/Glogovça ve Hani i Elezit/Đeneral Janković/Elez Han Pilot Belediye birimi. Podujevë/Podujevu/Podujeva belediyesinde ise Tüzük değişikliğinin Eylül 2006’da gerçekleşmesi planlanmaktadır.

arasında okul çağında çocuklara ders verecek potansiyel öğretmen personelinin belirlenmesi yönünde bir çalışma yapmışlardır. Rahovec/Orahovac/Rahoveç belediyesinde Kosovalı Sırp ile karşılıklı güven ve yakınlaşmanın sağlanması ve onların entegre edilmesi altı aylık bir kampanya başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.

Dillerin kullanılması konusunda kamu görevlileri ve memurların eğitim görmeleri ve bilinçleştirilmesi ereğiyle belediyeler tarafından girişim örneklerine rastlanmadı. Resmi dillerin ve azınlık dillerinin kullanılması alanında kurallara saygının gösterilmediği olayların azaltılması yönünde de belediyeler nerede ise hiç bir girişimde bulunmamışlardır.⁷

II Belediyelerde dillerin kullanılması kurallarına saygının gösterilmesi (Azınlıkların enformasyonlara ulaşmaları) – çeviri meseleleri

UNMIK 2000/45 No'lu Kuralı, 9.2 maddesi şunu öngörmektedir: “ Belediye Meclisi toplantıları ve onun kurullarının toplantıları Arnavut ve Sırp dili üzere yapılır. Dilleri Arnavutça ve Sırpça olmayan topluluk temsilcilerinin yaşadığı belediyelerde, düzenlenen toplantılarda, gerekli olduğu durumlarda, bu toplulukların dillerine tercüme sağlanır”. 9.3 madde ile ise şunlar öngörülmektedir: “ Belediyedeki tüm resmi belgeler Arnavut ve Sırp dilinde basılır. Dilleri Arnavutça ve Sırpça olmayan toplulukların yaşadıkları belediyelerde mevcut tüm belgelerin bu topluluk dilinde temin edilmesini belediye sağlar”. Diğer yandan, Anayasa Çerçevesi , 4. Bölümü, 4.4. (c) maddesi, azınlık toplulukları ve onların temsilcileri ile ilgili “onların kendi dillerinde enformasyona ulaşmaları temin edilmelidir” ifadesini kullanmaktadır. AGİT BE tarafından elde edilen bilgilerden hareket ederek, tüm Kosova genelinde, belediye düzeyinde dillerin kullanılmasına saygının gösterilmediği ortaya çıkmaktadır.

AGİT BE tarafından temin edilen yanıtlardaki bilgilere göre, UNMIK 2000/45 No'lu Kuralı, 9.2 ve 9.3 maddeleri ile ifade edilen şekilde dillerin kullanılması ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmek için 26 belediye yeterli kapasiteye sahip olmadığını iddia etmektedir. Konuyla ilgili yapılan açıklama ve gerekçede ise Kosova genelinde tüm belediyeler için ayrılan bütçe miktarı ve finansi araçların azalması gösterilmektedir.

⁷ Bazı belediyelerde bir takım müstesna örnekleri ile karşılandı. Gjilan/Gnjilane/Gilan belediyesinde AGİT işbirliği ile bu tür bir toplantının yapılması girişimi başlatılmak üzeredir (bu tür bir eğitimin gerçekleşmesi şu an beklemededir, çünkü maddi araçların temin edilmesi gerektiği için teklif tekrar sunulmalıdır). Shtime/ Štimlje/Štimle belediyesinde köylerde yol işaretlerinin takıldığı tüm durumlarda toplantılar düzenlenmektedir. Novobërdë/Novo Brdo/Nobirda belediyesi ise kamu kesiminde çalışan memurlar tarafından istem geldiği durumlarda dil kursları tertiplenmektedir. Pejë/Peć/İpek belediyesinde ise beş irtibat görevlisinden oluşturulan komisyon üyeleri belediye nezdinde mevcut müdürlüklerde dillerin kullanılması kurallarına ne denli saygının gösterildiği konusunda rapor sunmaya başladılar ve bu politikanın uygulanmasındaki güçlüklerin aşılması açısından belediye müdürlüklerine bu sorunun aşılması için çok ihtiyaç duyulan talimatlarda bulunmaktadır.

Şöyle ki 11⁸ belediye bunu çeviri kapasitelerinin artırılması ve güçlenmesi yönünde yeni kadroların işe alınamaması nedeni olarak göstermektedir; 11⁹ belediye ise mevcut tercüman personelinin sayısı yeter olmadığı için onların sayısının yeter olmayışı, yapılan iş hacmi ve yetersiz araçları neden göstermektedir; yedi örnekte ise¹⁰ yeter tecrübe ve uzman personelin olmayışına işaret edilirken, bunun düşük kalitede tercüme ve dokümanların ortaya çıkmasına yol açtığına işaret ediliyor; öte yandan 16¹¹ belediye ise merkezi düzeydeki belgelerin sadece Arnavut dili üzere gönderilmesinin durumu daha da güçleştirdiğine işaret ediliyor. Bi tek Malishevë/Mališevo/Mališeva belediyesi dillerin kullanılması ile ilgili istemlerin yerine getirilmesine açıkça karşı gelmektedir.

Belediyelerde mevcut tercüman kaynakları ve onların verimliliği sözkonusu olduğu zaman, galiba tüm Kosova'da aynı durum sözkonusu değil. Yedi belediyede¹² çeviri ofisleri (birimleri) henüz kurulmuş değildir. Altı örnekte ise¹³ belediye personeli arasında çevirmen henüz işe alınmamıştır. Bu yüzden İbre nehrinin kuzey bölümünde bulunan küçük belediyeler, çeviri hizmetleri söz konusu olunca tamamen olarak UNMIK'e ve oradan temin edilen kadroya bağımlıdır. İstog/İstok, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Skenderaj/Srbica/Sırbiça, /Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça ve Prizren'de mevcut tercüme kapasiteleri ya sınırlı ya da aşırı yüklü olduklarından ötürü, şifai (simülten) tercüme veya yazıların çevrilmesi işinde belediyelerdeki tercümanlara/çevirmenlere UNMIK ilave

⁸ Shtërpçë/Štrpce/Štrpçe, Viti/Vitina, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Vushtrri/Vuçitrm/Viçitrim, Skenderaj/Srbica/Sırbiça, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası ve Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça belediyelerinde tercüman sürekli olarak görevinde olmadığı için belgelerin tercüme edilmesi işi aksamış, toplantılarda tercüme sağlanmamıştır. Böyle keyfi davranış karşısında gereken önlemlerin alınması yerine belediyeler bir tercüman yardımcısını işe almaya yanaşmamış ve bunun çok düşük ücretlerden dolayı hiç bir kalifiyeli kadronun bu işe girmeyeceğini savunmuş, bütçe araçlarının artmasına rağmen diğer dokuz kişiyi de işten uzaklaştırmak zorunda kalmışlardır. (Zubin Potok, Leposaviq/Leposavić/Leposaviç ve Zvečan/Zvečan) geçenlerde GÖK'ler ile tüm ilişkilerini kesme kararını almışlardır ve bu olgu dillerle ilgili standartların yakalanmasını daha da zorlaştırmaktadır. Bu sayede politik isteksizlik açıkça ifade edilmektedir, örneğin Zvečan belediyesi 4.000 kişinin evlerini bırakmak zorunda kaldıkları durumda dil standartlarının yerine getirilmesinin bir öncelikli iş olmadığı iddia edilmektedir).

⁹ Shtërpçë/ Štrpce/Štrpçe, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Viti/Vitina, Dragash/Dragaš/Dragaş, Rahovec/Orahovac/Rahoveç, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Obiliq/Obilić/Obiliç, Zvečan/Zvečan, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası ve Klinë/ Klina.

¹⁰ Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Viti/Vitina, Prizren, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Prishtinë/ Priština/Prištine, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası ve Skenderaj/Srbica/Sırbiça.

¹¹ Shtërpçë/Štrpce/Štrpçe, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Kamenicë/Kamenica/Kameniça, Viti/Vitina, Gjilan/Gnjilane/Gilan Prizren, Dragash/Dragaš/Dragaş, Rahovec/Orahovac/Rahoveç, Suharekë /Suva Reka/Ravusa, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Malishevë/Mališevo/Mališeva, Vushtrri/Vuçitrm/Viçitrim, Skenderaj/Srbica/Sırbiça ve Mitrovicë/ Mitrovica/Mitroviça. Nobirda Belediye Meclisi başkanı bu sorun hakkında Adalet Bakanının dikkatini çekti. Mamushë/Mamuša/Mamuşa/ Pilot Belediye birimine Mahali İdare Bakanlığı (MİB) tarafından gönderilen tüm belgeler sadece Arnavut ve Sırp dilinde gönderilmektedir, oysa burada yaşayan toplam nüfusun % 95'ini Türklere oluşturmaktadır ve Mamushë/Mamuša/Mamuşa Pilot Belediyesinde resmi diller arasında Türk dili de bulunmaktadır.

¹² Novobërdë/Novo Brdo/Nobirda, Kačanik/Kaçanik, Suharekë/Suva Reka/Ravusa, Malishevë/ Mališevo/Mališeva, Glogoc/Glogovac/Glogovça, Obiliq/Obilić/Obiliç ve Hani i Elezit/ Đeneral Janković/Elez Han Pilot Belediye birimi.

¹³ Zubin Potok, Leposaviq/Leposavić/Leposaviç ve Zvečan/Zvečan. Glogoc/Glogovac/Glogovça belediyesinde işe alınma safhasında bulunmaktadır. Mamushë/Mamuša/Mamuşa/ ve Elez Han/Đeneral Jankovic/Elez Han Pilot Belediye birimlerinde, MİB Bakanlığı tercümanın işe alınması için finansi araçlar öngörmemiştir.

destek sunmaktadır. Shtime/Štimlje/Štimle belediyesinde tercüme işlerinde çalışan kişi, aslında görev itibari ile belediyede kamu iletişim görevlisi iş yerinde çalıştığı için çeviri görevini gayri resmi bir şekilde yerine getirdiği denebilir.

Genel olarak bakıldığında, değerlendirmenin yapıldığı belediyelerin çoğunda azınlık toplulukların enformasyona ulaşmaları yönünde durum ya iyileşmiş ya da yavaş yavaş iyileşme eğilimi göstermektedir. Buna rağmen Prishtinë/Priştina/Priştine, Obiliq/Obilić/Obiliç ve Pejë/Peć/İpek belediyelerinde daha fazla sayıda tercüman için duyuru yayınlanmış, ancak sadece birkaç kalifiyeli kişi bu duyurulara katılmışlardır. Dil politikalarının yerine getirilmesine yanaşmayan Malishevë/ Mališevo/Mališeva belediyesi de Genel İdare Dairesinden bir memur belediyenin birinci tercümanı görevine getirildi. Prishtinë/ Priştina/Priştine belediyesinde boş olan iki iş yerinden birisi doldurulmuş, Obiliq/Obilić/Obiliç belediyesinde bir aylık bir süre için ikinci bir tercüman işe alınmıştı ve kontratın uzanmasına imkan sağlanırken, sürekli bir iş yeri temin edilinceye kadar bunun devam etmesi öngörülmektedir. Pejë/ Peć/İpek belediyesinde açılan iş yerinde (geçenlerde buraya işçi alındı) Filoloji Fakültesi Arnavut Dili bölümü mezunu aranıyordu ve bu saye ile azınlık toplulukları arasından adayların katılma imkanları ortadan kalkıyordu. 2005 yılı zarfında Gjakovë/Đakovica/Yakova belediyesinde eski tercümanların istifalarından sonra geçenlerde tam süre için iki tercüman işe alındı. Geçenlerde dört belediye¹⁴ mevcut tercüman/çevirmen kapasitelerinin artırılması için yeni işçilerin işe alınmasının sağlanması için ilave finansi araçlarını doğrudan Ekonomi ve Maliye Bakanlığında (EMB) talep etmiştir. Malishevë/Mališeva/Mališeva ve Glllogoc/Glogovac/Glogovça belediyeler dışındaki tüm diğer belediyelerde tüm belediye dokümanları veya bu dokümanlardan herhangi biri tercüme edilmektedir.¹⁵ Varılan ortak bir sonuca göre 11¹⁶ belediyede dokümanların tercüme edilmesinde çoğu zaman gecikmeler yaşanmaktadır ve bu ya mevcut tercüman personelinin aşırı derecede yüklü olması ya da tercüme gidecek belgelerin sıralanmasında yapılan hatalardan kaynaklanmaktadır. Değerlendirme yapılan belediyelerin yarısı resmi iletişim, kamuya

¹⁴ Klinë/ Klina, Kačanik/Kaçanik ve Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası. Zubin Potok belediyesine ise olumsuz bir yanıt geldi.

¹⁵ Deçane/Dečan belediyesinde daha fazla belgelerin tercüme edilmesi üstünde çalışılıyor, ancak bu çalışma hali hazırdaki durumda sınırlanmış bulunmaktadır. Kačanik/Kaçanik belediyesinde sadece belediyenin bazı kararları, kural ve prosedürler ve Belediye Tüzüğü tercüme edilmiştir. Shtime/Štimlje/Štimle belediyesinde mevcut belgelerin % 90'ı tercüme edilmiştir. Prizren'de belgeler tercüme edilmiştir, ancak Sırp diline yapılan çevirilerin kalitesi gayet düşüktür. Suharekë/Suvoj Reka/Ravusa belediyesinde durum giderek daha iyi olma eğilimi göstermektedir ve şimdiye kadar birkaç doküman tercüme edilmiştir. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası belediyesinde tercümanın olmayışı veya atama ile uzlaşma sağlanmadığı için temin edilmemiştir. Lipjan/Lipljan/Lipyan belediyesinde dokümanların çoğu tercüme edilmiştir. Gjakovë/Đakovica/Yakova belediyesinde tüm resmi belgelerin başında bulunan ortak logo üç dil üzere yazılıdır. Zubin Potok, Leposaviq/Leposavić/Leposaviç ve Zvečanë/Zveçane/Zvečan belediyesinde tercüme edilecek tüm malzemeler kenarda beklemektedir çünkü geçenlerde belediye organları GÖK'ler ile tüm ilişkilerini kestiklerini ilan etmişlerdi.

¹⁶ Istok/Istog/İstok, Novobërdë/Novo Brdo/Nobırda, Štrpce/Shtërpçë/Şturpçe, Vushtri/Vuçitrn/Vıçitırın, Srbica/Skenderaj/Sırbiça, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Rahovec/Orahovac/Rahoveç ve Gjakovë/Đakovica/Yakova. Pejë/Peć/İpek belediyesi Politika ve Maliye Komisyonuna tercüme edilmiş belgeler gelmiyor. Prishtinë/ Priştina/Priştine belediyesinde tercümedeki gecikmeler toplantıların ertelenmesine yol açıyor. Gjiilan/Gnjilane/Gilan belediyesi keza davetiye ve diğer malzemelerin tercüme edilmesinde gecikmektedir, veya Sırp asıllı olan Tarım Müdürlüğü müdürü için bu tür çeviriler hiç yapılmıyor.

enformasyonların verilmesi ve belediye dokümentasyonunun hazırlanmasında sıralı olarak resmi dilleri kullandığını iddia ediyor.

Kosova'nın tamamında¹⁷ belediye meclisi toplantılarında simülten çeviri sağlanmış bulunmaktadır. Sadece Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası ve Novobërdë/ Novo Brdo/Nobırda belediyelerinde konsektif tercüme sağlanmıştır. Simülten tercümenin yapılması için gereken teçhizat nerede ise belediyelerin tamamı için sağlanmıştır (sadece dokuz belediye için henüz temin edilmemiştir¹⁸). Buna rağmen çok nadir kullanılmaktadır, arızalanmış veya henüz kurulmuş değildir.

Memurların kapasitelerin artırılması ereğiyle sadece Gjilan/Gnjilane/Gilan belediyesinde dillerin öğrenilmesi ile ilgili kurs örgütlenmektedir. Novobërdë/Novo Brdo/Nobırda belediyesinde ise Aralık 2005 – Ocak 2006 tarihleri arasında memurların dil öğrenmeleri ile ilgili birkaç eğitim dersi düzenlenmiştir. Diğer yandan Viti/Vitina belediyesine bağlı Belediye Topluluklar Komitesi (BTK) tarafından ifade edildiğine göre, genel idare müdürü dil kurslarının yapılması talebini reddetmiştir.

Bunun yanı sıra, AGİT BE tarafından elde edilen verilere göre, 17 belediyede¹⁹ boş iş yerleri ile ilgili ilanlar veya açık artırım ile ilgili duyurular, belediye kararları ve diğer enformasyonlar, belediyelerdeki ilan tahtalarında asılmaktadırlar. Prizren ve Dragaş belediyesinde ise bu tür ilanlar üç dilde yayınlanmaktadır. Ancak Shtime/Ştimlje/Ştimle ve Prishtinë/Priştine/Priştine belediyelerinde asılan enformasyonların yenilenmesine pek özen gösterilmiyor. Sadece on belediyede enformasyonlar sadece Arnavut ve Sırp dilinde

¹⁷ Vushtrri/Vuçitru/Vıçitru, Istog/Istoku/İstok, Pejë/Peć/İpek ve Lipjan/Lipljan/Lipyan belediyelerinde bu tür hizmetler sunulmaya başladı. Prizren bayındırlık planının ikinci turu ile ilgili tertiplenen tartışmalar sırasında Türk dili üzere çeviri sağlanmamış, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından tertiplenen Kosova Gençlik Meclisi Eylem Planı görüşmelerinde Boşnak dili üzere tercüme sağlanmamıştı. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası Maliye ve Politika Komitesi'nin geçenlerde tertiplenen toplantısında çeviri sağlanmamıştı. Skenderaj/Srbica/Srbiça ve Podujevë/Podujevo/Podujeva belediyelerinde azınlık mensuplarının sayısı az olduğundan ötürü ya azınlık temsilcilerin toplantıya katılmaları durumunda veya böyle bir şey istendiği zaman simülten çeviri sağlanmaktadır. Dragash/ Dragaş/Dragaş ve Rahovec/Orahovaç/Rahoveç belediyelerinde simülten çeviriler her gün kullanılmaktadır. Daha önceleri aynı şey Zubin Potok, Leposaviq/ Leposavić/Leposaviç ve Zvečan/Zvečan için de geçerli idi, ancak şimdi GÖK enstitüleri ile tüm ilişkilerin kesilmesinden sonra mecburi belediye toplantıları çok nadir tertiplenmektedir.

¹⁸ Malishevë/Mališevo/Mališeva, Zubin Potok, Zvečan/Zvečan, Glllogoc/Glogovac/Glogovça, Deçane/Deçan ve Kaçanik/ Kaçanik. Mamushë/Mamuşa/Mamuşa Pilot Belediye biriminde, Mahali İdare Bakanlığı (MİB) bu teçhizatın satın alınmasını öngörmüyor. Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça belediyesinde ise bu teçhizatın tüm birimleri henüz temin edilmiş değildir. Hani i Elezit/ Đeneral Janković/Elez Han Pilot Belediye birimine ise merkezi düzeyden yapılan açıklamalarda, desentralizasyon (ademi merkeziyetçilik) kapsamında daha sonraki safhalarda, tercüme için gereken teçhizatın daha geç alınacağı denmiş.

¹⁹ Istog/Istok/İstok, Pejë/Peć/İpek, Novobërdë/ Novo Brdo/Nobırda, Shtërpçë/Ştrpçe/Ştrpçe, Vitina/Viti, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Prizren, Dragaş/Dragaş/Dragaş, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Rahovec/Orahovac/Rahoveç, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Lipjan/Lipjan/Lipjan, Prishtinë/Priştina/Priştine ve Vushtrri/Vuçitru/Vıçitru. Ferizay/Uroševac/Ferizovik belediyesinde iş yerleri ile ilgili sadece Arnavut dilinde yayınlanmaktadır. Mamushë/ Mamuşa/Mamuşa belediyesinde ise kamu toplantıları bu şekilde bildirilmektedir.

yayınlanırken²⁰ diğerlerinde ya ilan tahtaları mevcut değildir, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça veya Junik/Yunik belediyesinde ilan tahtaları hiç yoktur, ya da Obiliq/Obilić/Obiliç ve Deçan/Deçane/Deçan belediyesinde olduğu gibi tabelalar mevcuttur ama amacına uygun bir şekilde kullanılmıyorlar.

Bunun yanı sıra sekiz belediye²¹ kendi WEB sayfalarını iki dil üzere oluşturmuş, Prizen belediyesi ise tüm topluluk temsilcilerine enformasyonların sağlanması amacıyla kendi WEB sayfasını 4 dil üzere hazırlamaktadır. Diğer yedi belediyede²² WEB sayfalar üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir ve iki resmi dil arasında olası yanlışların ortadan kaldırılması ve onların uyumlaştırılması üstünde çalışılmaktadır. Sadece Malishevë/Mališevo/Mališeva belediyesi enformasyonların Sırp dili üzere yayınlanmasına karşı gelmiştir. Toplam bu olumlu gelişmelere rağmen, tüm resmi dillerin ve belediye çerçevesinde yaşamın diğer alanlarında diğer azınlıkların dillerinin kullanılması ve bu şekilde azınlıkların bu haklarından gereken şekilde yararlanmalarının sağlanması ihtiyacı henüz güncelliğini koruyor.

III. Belediyede dillerin kullanılması kurallarının saygılanması – kanunlar arasında uyum

2000/45 sayılı UNMİK Kuralının 9.4 Bölümüne göre , “Kentler, şehirler, köyler, sokaklar, yollar ve diğer aleni yerlere Arnavutça ve Sırpça olarak adlar verilecektir. Dilleri ne Arnavutça ne de Sırpça olmayan toplulukların yaşamakta oldukları belediyelerde bu yerlerin adları o topluluğun dili üzere verilecektir”. Derlenen veriler tüm Kosova’da belediyelerin kurallara uymadıklarını açıkça göstermektedir.

²⁰ Kačanik/Kaçanik, Suharekë/ Suva Reka, Malishevë/Mališevo/Mališeva, Glogoc/Glogovac/Glogovça, Zubin Potok, Leposaviq/Leposavić/Leposaviç, Zvečan/Zveçan, Skenderaj/Srbica/Srbiça, Lipjan/Lipljan/Lipyan ve Klinë/Klina.

²¹ Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Kamenicë/ Kamenica/Kameniča, Prizren, Dragash/Dragaš/Dragaş, Gjakovë/Đakovica/Yakova ve Podujevë/Podujevo/Poduyeva. Viti/Vitina belediyesinde WEB sayfasını düzenleyen kişi Sırp dilini bilmiyor ve resmi belediye çevirmenin malzemeleri zamanında göndermesini bekliyor (mevcut çevirmen personelinin profesyonel açıdan kalitesiz oluşu ve sayılarının az olmasından sorun kaynaklanmaktadır). Vushtrri/Vučitrn/Viçitirin belediyesinde ise sadece 13 ila 14 belediye kararı tercüme edilmiştir.

²² Obiliq/Obilić/Obiliç, Shtime/Štimlje/Štimle, Prishtinë/ Priština/Prištine ve Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça. Gjilan/Gnjilane/Gilan belediyesinde bu yönde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir, Suharekë/Suvoj Reci/Suva Reka belediyesinde ise WEB sayfa yavaş bir şekilde Sırpçaya tercüme edilmektedir. Podujevë/Podujevo/Poduyeva’da bu işin 2006 sonbaharında bitmesi öngörülmüyor.

AGİT Belediye Ekiplerinden 13 belediyesinden²³ alınan verilere göre belediyelerin UNMIK'in 2000/43 ve 2004/36 Kuralı ile tüm resmi irtibatlarda 2004/23 Administratif Talimatının saptamış olduğu şekilde yer adlarını gerektiği gibi değerlendirmedikleri görülmektedir.²⁴

Genel olarak bakıldığında değerlendirilen bu belediyelerin çoğu belediye işaretlerinin uyumlaştırılmasını geliştirme yolunda çaba harcadıkları veya yavaş yavaş bu konuda çalışmakta oldukları görülmektedir. Örnek olarak Prizren'de sokak adları, yer alanı ve sokak adı başlığına bağlı olarak ya Arnavutça ya Sırpça ya da Türkçe olmaktadır. Birkaç durumda uyumlaşmanın olmadığı ve belediye yetkililerinin korektif önlemleri almaları doğrultusunda gerekli olan girişimlerde bulunmadıkları görülmektedir. Yetkililer sadece sokak, yer, yol ve belediye binaları için çoğunluk dillerini kullanma pratiğine devam etmektedirler. Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq/Leposaviç ve Zvečan/Zvečan'da işaretler genelde Sırpçadır. Sırpların çoğunlukta oldukları yerlerde Prishtinë/Priştina/Priştine, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Pejë/Peć/İpek ve Istog/Istok/İstok, işaretler sadece Sırpçadır, diğer yandan Glogoc/Glogovac/Glogovça, Malishevë/Mališevo/Mališevo ve Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik'te işaretlerin çoğu sadece Arnavutçadır.

²³ Malishevë/Mališevo/Mališevo. Istog/Istok/İstok'ta Gjurakovac/Đurakovac köyüne Gurrakoc denilmektedir. Viti/Vitina/Vitina'da Tüzük, Kurallar ile uyumlu değildir. Rahovec/Orahovac/Rahovça üç köye değişik ad vermiş bulunmaktadır (Petković/Petković köyü için Gurikuq, Radostë/Radoste için Malesi e Vogël ve Bellacërkë/Bela Crkva köyü için Fortese kullanılmaktadır). Suharekë/Suva Reka sık sık Theranda belediyesi olarak adlandırılmakta ama şimdi belediye bazı resmi evraklarda bu adı kullanmaktan kaçınmaya başlamış bulunmaktadır ve belediye WEB sayfası belediyenin doğru adını taşımaktadır. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası'nda üç köy resmi evraklar ve yazışmalarda tek bir ad kullanmakta. Glogoc/Glogovac/Glogovça'da belediyeye resmi evraklarda, yol işaretleri ve Belediye Bülteninin üçüncü baskısında Drenas adı geçmektedir. Obiliq/Obilic/Obilic'te bazı köy işaretleri doğru bir şekilde Sırb adını yansıtmamakta. Diğer yandan Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça ve Prishtinë/Priştina/Priştine arasındaki ana yol güzergahında Obilic için resmi olmayan Kastriot adı yazılı durmaktadır. Buna ek olarak, Belediye Meclisi başkanı ve Başbakan belediyeye yapmış oldukları ziyarette sözlü olarak bu belediye için Kastriot adını kullandılar. Prishtinë/Priştina/Priştine'de bazı belediye evraklarında, kurallar ve kararlarda var olmayan köy adları resmi olan Nëntë Jugoviqët/Devet Jugoviça yerine Bardhosh/Devet Jugoviç olarak kullanılmaktadır. Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitrin'da bazı belediye müdürleri tarafından teslim edilen evraklar resmi olmayan yer adlarını içermektedir. Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq ve Zvečan/Zvečan/Zveçen'da tüm resmi iletişiminde sadece Sırp adları kullanılmaktadır.

²⁴ Belediyelerin Sayısı, Adları ve Sınırlarına değin 2000/43 sayılı UNMIK Kuralı; No. 2004/36 sayılı UNMIK Kuralı, Belediyelerin Sayısı, Adları ve Sınırlarına değin 2000/43 sayılı Değiştirme Kuralı ve Belediyelerin Sayısı, Adları ve Sınırlarına değin 2004/23 sayılı Administratif Yönelge. Administratif Yönerge 2004/23, Sırp dilinde var olan "c", "ć" ve "č" harflerini ayırd edemedikleri için çeşitli yanlışları içermektedir.

Yapılan kayıtlar belediyelerin birçoğunun işaretlerin tamamıyla uyumlaştırılmasında birkaç ortak sorunla karşılaştıklarını göstermektedir: yedi belediyede²⁵ işaretler bozulmuştur; on belediyede²⁶ sadece ‘sokak’ sozcüğü sokak işareti olarak tercüme edilmiş. Diğer yandan sokak adları genelde çoğunluk dilleri üzere kalmaktadır²⁷, bazı belediye binaları ve 18²⁸ köyleri belirli işaretleri koymamış ya da sadece bir

²⁵ Pejë/Peć/İpek, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka ve Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası. Klinë/Klina’da nadir örneklere rastlanmaktadır. Rahovec/Orahovac/Rahovça okul ile Ratkocë/Ratkovac köyünde sağlık evin işaretleri bozulmuş ve okunamaz bir durumdadır. Prishtinë/Priştina/Priştine civarında Sırpaların çoğunlukta yaşamakta olduğu köylerde okul, sağlık evi ve mahkeme levhalarında Arnavutça yazılar silinmiş, Arnavutların çoğunlukta yaşadıkları köylerde ise levhalardan Sırp yazıları silinmiş bulunmaktadır. Skenderaj/Srbica/Sırbiça’da yol/köy işaretleri (levhaları) da silinmiştir.

²⁶ Gjilan/Gnjilane/Gilan, Suharekë/Suva Reka ve Gjakovë/Đakovica/Yakova. Klinë/Klina belediyesinde sokak ve cadde adlarının verilmesi Belediye Meclisinde politik açıdan ölü bir nokta olarak durmaktadır. Ferizaj/Uroševac/Ferizovik’te yol adlarına Belediye Meclisi izin verecektir. Rahovec/Orahovac/Ravusa belediyesinde Sırpaların yaşadıkları yerlerde sadece Sırp alfabesi kullanılmaktadır. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası’nda yol adları henüz saptanmış değil. Skenderaj/Srbica/Sırbiça belediyesinde ve Mamushë/Mamuša /Mamuşa Pilot Belediye biriminde yol adları ile ilgili levhalar yoktur.

²⁷ Dillerin kullanılmasına saygı gösterildiği durumlarda da, cadde ve sokak adları önemli ölçüde politik konotasyon içermektedir. Bu konuda bir dilde uygun olabilen bir şey diğer bir dil konuşan bir azınlık dilinde aynı anlam taşımaz ve hatta belli bir doz küfür çağrışımı da olabilir.

²⁸ Suharekë/Suva Reka/ Suva Reka ve Pejë/Peć/İpek’te okul levhaları sadece Arnavutça olarak yazılmış bulunmaktadır. Istog/Istok/İstok Cërkolez/Črkolež/Çirkolez’deki işaret ise sadece Sırpçadır ve Kültür Evi’nin levhası yoktur. Yunik Pilot Belediye biriminde okul ve sağlık evinin levhaları Arnavutça’dır. Štrpce/Shtërpçë/Štrpçe’de belediye Binasında Arnavutça olarak işaret yoktur. Ferizaj/ Uroševac/Ferizovik kentte giriş yol işaretlerinden biri kaldırılmış diğer levada ise okunmaz durumdadır. Kamenicë/Kamenica/ Kameniča’da bazı köylerin işaretleri yoktur. Viti/Vitina/Vitina’da belediyeye ait olan yerlerin adları genelde Arnavutça olarak yazılmış bulunmaktadır. Gjakovë/Đakovica/Yakova’da okul ve sağlık evi levhaları sadece Arnavutçadır bununla birlikte kentte giriş işareti de sadece Arnavutça yazılıdır. Bunun yanı sıra Kamu Hizmetler Müdürlüğü kapı işareti olduğu gibi MCO işaretleri de her iki resmi dil üzere değildir. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası’nda tüm belediye müdürlükleri kapı işaretleri hala takılmış değildir ama onların üzerinde çalışılmaktadır. Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitirin’da bazı köy işaretleri yoktur ya da adlar tercüme edilmemiştir. Skenderaj/Srbica/Sırbiça’da okul levhaları sadece Arnavutça olarak yazılmış bulunmaktadır. Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça’da bazı sokak adları ortadan kaldırılmıştır. Lipjan/Lipljan/Lipyan’da azınlıklara değin okul binasında Arnavutça olarak yazılı olan yazı yoktur. Rahovec/Orahovac/Rahoveç’te “okul” sözü diğer dile tercüme edilmiş fakat Arnavutça isimin yazılış şekli kullanılmış ve aynı kural Sağlık Evi adının örneğinde de kullanılmıştır. Deçan/Deçane/Deçan’da Müdüriyet kapısı işaretleri sadece Arnavutça olarak yazılıdır. Podujevë/Podujevo/Podiyeva’da kapı işaretleri yoktur ya da Kadastro, Jeodezi ve Taşınmaz mallar ile ilgili Müdürlük levhaları sadece Arnavutça olarak yazılmış bulunmaktadır. Klinë/Klina /Klina’da Ana Sağlık Merkezi içerisindeki tüm enformasyonlar sadece Arnavutça olarak yazılmış bulunmaktadır.

resmi dil üzeredir. Genel olarak bakıldığında , 20²⁹ belediyeler işaret uyumunda yüksek bir standard gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

Her iki resmi dil üzere işaretlerin doğru olarak yazılmaları belediyeden belediyeye farklıdır. Belediyelerde yapılan değerlendirmelere göre elde edilen veriler bazı durumlarda belediyelerde 17³⁰ yukarıda adı geçen kurallara saygı gösterilmediğini göstermektedir. Durumların çoğunda ayrılıklar-zıtlıklar yol/köy işaretlerinde olduğu gibi olmayan yerlerin adları da dahil olmak üzere resmi evraklarda görülmektedir. Olumlu bir değerlendirme olarak Rahovac/Orahovac/Rahovça ve Skenderaj/Srbica/Sırbiça'da eskiden görülen dil hataları kısmen olarak düzeltilmiş bulunmaktadır.

IV. – Roma, Aşkali, Mısırlı, Türk, Boşnak ve Gora azınlık topluluklarının dil haklarının gerçekleştirilmesi

2000/45 sayılı UNMIK Kuralının 9. Bölümüyle bu ahalinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan ve dili ne Arnavutça ne de Sırpça olmayan toplulukların dil haklarının temin edilmesi doğrultusunda birkaç yasal garanti verilmiş bulunmaktadır. Derlenen veriler bu toplulukların kendi dilleri üzere belediye enstitüleri ve görevlileri ile irtibatla bulunabileceklerini göstermektedir. Ama toplulukların kendi dillerini kullanmak için belediyeler tarafından gelen açıklamaların pek fazla bir dayanağı yoktur.

Var olan veriler ile ilgili analizlere dayanarak, Roma, Aşkali, Mısırlı , Türk ya da Boşnak topluluğu temsilcileri tarafından dil kullanımına ilişkin özel istem örnek ve sayısının

²⁹ Istog/Istok/İstok, Klinë/Klina/Klina, Novobërdë/Novo Brdo/Nobırda, Štrpce/Shtërpçë/Štrpçe, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Shtime/Štimlje/Štimle, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Pejë/Peć/İpek, Dragash/Dragaš/Dragaş, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka, Prishtinë/Priština/Prištine, Podujevë/Podujevo/Podiyeva, Vushtrri/Vučitrn/Vıçitırın ve Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça. Prizren'de Arnavutça ve İngilizce yazılı olan belediye amblemi dışında herşey uyumludur ve 'Bankos' binası gibi belediye binalarına yeni işaretler koyulmuş bulunmaktadır. Obiliq/Obilić/Obiliç'te çalınan üç köy işareti dışında tüm işaretler uyumludur. Lipjan/Lipljan/Lipyan Belediye Meclisi mevcut bir işaretin dil kurallarına uymadığı yönünde Ulaştırma ve Komünikasyon Bakanlığına uyarıda bulunmuş, ardından bu işaret çekilmiş ama yenisi hala konmamıştır. Diğer yandan Mamuşa/Mamushë/Mamuşa Pilot Belediye biriminin sadece bir işareti vardır. (29)

³⁰ Viti/Vitina, Prishtinë/Priština/Prištine, Zvečan/Zvečan, Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça ve Prizren. Istog/Istok/İstok'a bağlı Gurrakoc köyünün adı yanlış yazılmıştır. Ferizaj/Uroševac /Ferizovik'te mevcut olmayan sözlerin tercümede ortaya çıktığı örnekleri vardır. Rahovec/Orahovac/Rahovça'da işaretler ile ilgili bazı farklar vardır. Gjakovë/Đakovica/Yakova'da köye/yol işaretlerinde bazı yanlışlar vardır. Malishevë/Mališevo / Mališeva'da köye/yol işaretlerinde çok sayıda yanlış vardır. Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovasi'nda resmi evraklarda ve konuşmalarda köy adları yanlış olarak kullanılmaktadır (Vragoli/Vragolija yerine Livragonë kullanılmaktadır). Obiliq/Obilić/Obiliç'te işaretlerin Sırpça olarak yazılmasında yanlışların olduğu dair bilgiler var. Glogoc/Glogovac/Glogovça'da sadece Arnavutça yazı kullanılmaktadır. Lipjan/Lipljan/Lipyan'da yol işaretlerinde Sırpça yazılan işaretlerde bazı yanlışlar vardır. Vushtrri/Vučitrn/Vıçitırın girişinde bulunan ve Ulaştırma ve Komünikasyon Bakanlığı sorumluluğuna düşen levhada dillerin kullanılması kuralına saygı gösterilmemiştir. Leposavić/Leposaviq/Leposaviç ve Zubin Potok'ta yazılar genelde Sırpçadır. (30)

olduğu olaylara görülmektedir.³¹ Pejë/Peć /İpek ve Prizren'de belediye yetkililerinin diğer azınlık toplulukların dil haklarının güçlendirilmesi ile ilgili girişimleri vardı. (Pejë/Peć/İpek'te, yetkililer Belediye Meclisi kararından hareket ederek Sırpça yazılan tüm enformasyonların latin harfleri üzere olmasını isteyerek Boşnak topluluğunun ihtiyaçlarına göre uygun olmasını sağlamış, diğer yandan Türkçe ile Boşnak dili Prizren yetkilileri tarafından kullanılan bir dil olmuştur). Deçan dışında, ki Deçan'da Boşnak topluluğu Boşnak dili üzere konuşmayı korkmakta ve Arnavutça olarak konuşmayı tercih etmeleri dışında tüm Kosova'da toplulukların kendi dilleri üzere irtibatta bulunmalarının bir gelenek halini aldığını belirtmek önemlidir.

Roma, Aşkali ve Mısırlı toplulukları üyelerinin belediye yetkilileri ile Sırpça ya da Arnavutça olarak irtibatta buldukları belirtilmektedir Gjakovë/Đakovica/Yakova durumunda ise Boşnak topluluğunun çoğunluk topluluğu ile yüksek bir derecede entegre olmalarına teşekkür ederek kendi ihtiyaçlarını Arnavutça olarak belirtmektedirler.³² Bu durum Vushtrri/Vuçitrn/Vıçitırn'da yaşamakta olan Türk topluluğunun durumuna benzerdir. Diğer yandan belediye yetkilileri Türk halkının Türkçe olarak hizmet istemelerini garanti edecek enstitüsel mekanizmaların olmadığını belirtmektedirler.

SONUÇLAR

Belediye azınlık dillerinin uyumu konusunda Kosova'da yapılan geniş çaplı değerlendirme, var olan pratiklerin gerçekleştirilmesinde çok sayıda başarı ve eksikliğin olduğunu göstermiş ve çok sayıda endişeyi de içermektedir. İlerlemenin kaydedilmesine rağmen, azınlık dillerinin gelişmesi ve belediye ile merkezi düzeydeki yetkililer tarafından geliştirilip korunması için hala alan vardır. Mecburi olan dil ihtiyaçlarının yerine getirilmemesindeki başarısızlık belediyelerin çoğunun azınlık topluluklar ihtiyaçlarını en azından asgari bir şekilde gerçekleştirilmemelerinde kaynaklanmaktadır. Kosova'da geniş kapsamlı bir şekilde azınlık toplulukları dil hakları yerine getirilmemiş bulunmakta ve bunun sonucu olarak azınlıkların enformasyonlara, belediye işaretlerine, belediye görevlilerinin dil konuları ile ilgili kapasite yapılanması ve belediyelerin tüm

³¹ Dragash/Dragaş/Dragaş Goran ve Boşnak topluluğu mensupları köy girişlerinde yazıların (levhaların) daha önce buldukları ancak silindikleri veya okunacak durumda olmadıkları yerlerde veya levhada ilk önce Arnavutça sonra ise Sırp/Boşnak dilinde yazılan levhaların kaldırılıp yenilerin takılmasını talep etmektedirler (bu tür işaretler üçüncü kez olmak üzere değiştirilip takılmaktadırlar). Yukarıda alınan tüm örneklerde yazı (levhaların) değiştirilmesi Belediye tarafından yerine getirilmektedir. Gjilan/Gnjilane/Gilan Belediyesinde Kosova'da yaşayan Türk topluluğu, Azınlıklar Komitesi Başkanı tarafından BM başkanına sundukları yazılı istemde yazıların (levhaların) ve dokümanların Türk dili üzere verilmesini talep etmektedirler. Bu istem Belediye Meclisi toplantısında ele alınmalıdır. Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça belediyesinde Kosova'da yaşayan Türk topluluğu bu belediyede Türkçeye diğer dillere gibi resmi dil statüsünün tanınmasını formal olarak talep etmiş ve yol işaretleri ve belgelerin bu dil üzere düzenlenmesini talep etmiştir. Bu konu AGİT Yöresel Merkezi'ne de ulaştırılmış ve Topluklar Komitesi toplantısında görüşülmüştür. Bu konu hakkında belediye tarafından yapılan açıklamada belgeler hakkında istem geç gönderilmiş ve Belediye Meclisi bu konuda karar alma yetkisine sahip olmadığı iddia edilmektedir (31)

³² Rom topluluğu temsilcileri ister Sırp ister de Arnavut dilini konuşmalarına rağmen, belediyede yaşayan toplam nüfusun önemli bir bölümünü Romlar oluşturduğu durumda, onların Topluklar Komitesi vasıtasıyla belediyeye kendi dillerinde müracaat etme şansları vardır. (32)

azınlık topluluklarına ulaşmaları bazı yerlerde gerçekleştirilmemiş hedefler olarak kalmaya devam etmektedir.

Bu durumun nedenleri arasında var olan yasal düzenlemeler, bir belediye öncelliği olarak dil uyuşmasının temin edilmesindeki başarısızlık, belediye ile merkezi düzey yedeklerinin gerektiği gibi temin edilmemesi, genel ihmal, uluslar arası topluluğuna bağlı olma – UNMİK Sivil Administrasyon Departmanı (SAD) ve AGİT'in – belediye boşluklarının doldurulmasına dair gerekli olan tercümenin temin edilmesi, politik isteksizlik ve bazı durumlarda yasanın uygulanmasına görülen bazı karşı gelmeler nedenler arasında yer almaktadır. Bunun sonucu olarak bazı durumlarda bireysel azınlık haklarına karşı saygısızlık ve bazı durumlarda azınlık diskriminasyonun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu eylemler dil ve etnisite esaslı üzere ister dolaylı ister de dolaysız olarak ihlal olaylarına neden olmuştur. Aynı zamanda Kosova Meclisi'nin Ayrımcılığa Karşı Yasasında da şart koşulduğu üzere tüm bireylerin dürüst bir şekilde temsil edilmeleri ve tüm Kosova insanlarının interetnik toleransı ilkelerine uymamaktadır.

Diğer yandan, yapılan bu değerlendirme ile ortaya çıkan sonuçlar, toplulukların dillerinin Arnavutça veya Sırpça olmadığı ortamlarda, daha doğrusu Boşnak topluluğu halkın önemli bir bölümünü oluşturduğu ortamlarda, Boşnak dilinin yerine Sırpçanın kullanılmış olması da kaygı verici bir gelişmeyi oluşturmaktadır.

Bu raporun sonuçlandığı zaman içerisinde Kosova'nın var olan yasama çerçevesinde merkezi düzeyde olan yetkililerin, özellikle belediyenin yasama konusundaki uyuşmazlığı konuları hakkında düzenleme, müdahale etme, iptal etme ve disiplin eylemlerinde bulunma ile ilgili ayan bir tanımlama yoktur. Bu, Kosova'da Dillerin Kullanımına değin Kosova'nın yeni Meclis Yasasında görüşülmüş ve şimdi de yürürlüğe koyulacaktır.³³

Azınlık haklarının efektif olarak korunması Kosova Standardlarının Gerçekleştirilmesi Planında olduğu gibi Avrupa Partnörleri Eylem Planında da yansıtılmıştır. Bu gelişmelere rağmen, AGİT tüm ilgililerin acil adımlar atmalarını ve Kosova'da tüm azınlık toplulukların bireysel ve grup haklarını korumalarını ısrar etmektedir.

ÖNERİLER

1. Belediyelere

Ayrımcılığa Karşı Yasa, Anayasal Çerçeve , Resmi Belgelere Ulaşma Yasası, belediyelerde özyönetimi ayarlayan UNMİK Kuralları ve belediyeler sayısı, adları ve sınırları da dahil olmak üzere **Var olan yasal çerçeveye bütünlüklü olarak uyma.**

³³ Kosova Meclis Yasası Nr.02/L-37 20 Ekim 2006 tarihinde 2006/51 UNMİK Kuralı ile ilan edilmiştir

Kosova Arnavutları ve Kosova Sırpaları topluluklarına **düşmeyen azınlık toplulukların dil haklarının** Kosova Meclisi'nin yeni çıkarılan Dil Yasasına bütünlüklü olarak uyum sağlaması için eşit imkanlar sağlanmalı.

Topluluklar ve Arabuluculuk Komisyonları kullanımının geliştirilmesi Kosova'da yer alan her birey için ana belediye yetkilileri olarak bilincin geliştirilmesi, bireysel ile azınlık haklarının geliştirilmesi genel ahaliyi etkileyen her konu üzerine yanlış olan belediye idaresine karşı meydan okuma gerekir.

Var olan belediye yedeklerinden fonların tahsis edilmesine önceliğin verilmesi uygun olan tercüme ve naklen tercüme kapasitelerinin var olmasının temin edilmesi (örnek olarak verbal ve yazılı çeviriler, her çeşit resmi irtibat çeşitleri, işaretlerin uyumlaştırılması) ilgili yasal çerçevede belirtilen her çeşit çeviri uyumunun yerine getirilmesi. Bu düzeltme önlemleri tüm toplulukların karar getirme sürecine katılmalarını çoğaltacaktır.

Aranılan yerlerde Boşnak dili kullanımının bütünlüklü olarak gerçekleştirilmesinin temin edilmesi dilleri ne Arnavutça nede Sırpça olmayan topluluklara Boşnak dilinin temin edilmesi, çünkü onlar da ahalinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Belediye web sayfalarının var olduğu yerlerde tüm bireylerin resmi diller üzere hazırlanmış olan enformasyonlara eşit olarak ulaşmalarının garanti edilmesi. Belediye enstitülerine karşı topluluklar güveninin artırılması için azınlık topluluklar etkinliklerinin hızlandırılması. Bireysel dil haklarının önemi konusunda belediye personeline ait olan kapasite yapılanması girişimlerinin aktif olarak örgütlenmesi. Bireysel ile grup haklarının garanti edilmesinin aracı olarak dilin uyumlaştırılması önemi hakkında sivil toplum bilincinin artırılmasına değin girişimlerin başlatılması.

2. Mahali İdare Bakanlığı

2005/15 sayılı UNMİK Kuralı, Kosova'da Geçici Özyönetim Enstitüleri İdare Bölümüne değin 2001/19 sayılı UNMİK Kuralının değiştirilmesi, İlave XIV fıkra (iii) (e) ve (i):

Belediye özyönetimine değin **UNMİK Kurallarının gerçekleştirilmesine ilişkin durumlarda belediyelere rehber olan** dil haklarını daha fazla garantileyecek ve dil yasası ile ilgili belirli bir ilerlemeyi güvence altına alacak olan belediye personeline ait olan tüm gerekli eğitimin organize edilmesi de dahil olmak üzere belediyelerin gerekli olan kapasite yapılanması girişimlerinde bulunmaları doğrultusunda belediyelere desteğin sunulması.

2005/7 sayılı Administratif Talimatı gözden geçirin, Belediyelerin Gözetlemeleri ve Denetimine ilişkin Mahali İdare Bakanlığı sorumluluklarının yerine getirilmesi. Bunun hedefi belediyelerin, 2000/45 sayılı UNMİK Kuralının 9. Bölümü ve diğer belediye sorumlulukları ile bütünlüklü olarak uymasının temin edilmesidir.

Dil uyumunu gözetleyecek sektör kapasitesinin geliştirilmesi bakanlıklar ve belediye düzeyinde uyumun sıralı ve efektif bir şekilde gözetilmesi için gerekli olan fonların ve personelin temin edilmesiyle bakanlık ile belediyeler düzeyinde gerekli olan fonların temin edilmesi.

3. Ulaşım ve Komünikasyon Bakanlığı

Bakanlık yetkisinde olan ve uyumlu olmayan yol işaretlerinin değiştirilmesi konusunda **tüm düzeltme eylemlerinin başlatılması**. Aynı zamanda belediyeler ile sıralı irtibatın temin edilmesil.

4. Kamu Hizmetleri Bakanlığı

Kurulmuş olan sektör kapasitesinin geliştirilmesi, gerekli olan fonların tahsis edilmesiyle bakanlık ile belediye düzeyinde dil uyumunun gözetilmesi ve bu uyumu sıralı ve efektif bir şekilde gözetleyecek olan personelin temin edilmesi.

5. Finansi ile Ekonomi Bakanlığı ile tüm diğer bakanlıklara

Her zaman belediyelere tüm resmi diller üzere evrakların temin edilmesi ve aynı zamanda dilleri ne Arnavutça ne de Sırpça olmayan topluluklara onların dilinde evrakların temin edilmesi olduğu gibi tüm bireylerin eşit olarak enformasyonlara ulaşmalarının temin edilmesi.

Merkezi ile yerel düzeyde **Kosova'ya ait olan tüm standartların sürekli olarak gerçekleştirilmesinin geliştirilmesi** ve her zaman belediye sivil görevlilerine tüm katılımcıların dilleri üzere merkezi düzeyde herhangi bir eğitimin temin edilmesi .

6. UNMIK'e

Yerle adlarının doğru-resmi bir şekilde yazılıp yazılmadığının temin edilmesi amacıyla **2004/23 sayılı UNMIK Administratif Kuralı-Talimatı İlavesini gözden geçirilmesi**.